

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

DE VERBO DEI|| scripto & non scripto,|| QVATVOR LIBRIS|| EXPLICATA.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, 1599

VD16 B 1607

XIV. Defenduntur loca, quæ hæretici aiunt esse corrupta in editione Latina Testamenti noiu.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53828](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53828)

CAPVT XIV.

Defenduntur loca, quæ hæretici aiunt esse corrupta in editione Latina Testamenti noui.

PRO in Testamento nouo non pauca etiam loca Kemnitius & Calvinus annotârunt, quæ ab interprete Latino corrupta esse dicunt.

PRIMVS locus est Matth. 9. *Non Veni Vocare iustos, sed peccatores. Mutilata est,* inquit Kemnitius, *pulcherrima sententia: nam deest in Latino, Ad pœnitentiam.* **R**ESPONDEO, in quibusdam Latinis inueniri illam particulam, deinde dico verifimilius esse, illam particulam in Græco esse superfluum, & in emendatis codicibus Græcis non fuisse. Nam B. Hieronymus in commentario eam non legit, & tamen Hieronymus diligenter contulit Græcum cum Latino, & ex Græco Latinum correxerat. Quod autem non sit necessaria, perspicuum est. Nam vocare peccatores, non iustos, aperte significat hortari ad pœnitentiam eos, qui egent, non qui non egent, quod Dominus paulò antè exemplo medici illustrauerat.

SECUNDVS locus est Ioan. 14. *Spiritus sanctus suggeret vobis omnia, quaecumque dixerò vobis.* Hunc locum vult Kemnitius esse deprauatum, ad probandum quæcumq; in Conciliis definiuntur, accipienda esse pro oraculis Spiritus sancti: nam in Græco non est, *Dixerò,* sed, *dixi, εἶπον ὑμῖν.* **R**ESPONDEO, S. Augustinum & alios veteres sic legere, vt nos legimus, & sensum esse eundem cum Græco. Non enim intelligimus Dominum dixisse; Spiritus sanctus suggeret vobis omnia, quæ tunc dixerò vobis; sed quæ nunc dixerò, id est, ea quæ nunc à me auditis, & non intelligitis, tunc Spiritus sanctus in memoriam vobis reuocabit, & explicabit. Neq; in hoc verbo ponunt Catholici fundamentum auctoritatis Conciliorum, sed alia præsidia habemus, de quibus postea.

TERTIVS est Roman. 1. *Qui prædestinatus est filius Dei.* Hunc locum reprehendit Calvinus tanquam malè redditum, quia in Græco est *ὁ ἐκείντος*, id est, declarati siue manifestati, tum quia illa prædestinantur quæ non sunt, Christus

autem semper fuit filius Dei: quo argumento vitur etiam Origenes hoc loco.

RESPONDEO, interpretem nostrum optimè reddidisse nam etsi verbum illud Græcum *οείζειν* significet finire, & apud prophanos auctores accipiatur sæpe pro declarare: tamen in Scriptura aliter accipitur. Vt enim docet B. Dionysius lib. diuin. nom. cap. 5. hoc verbum est proprium Theologiae id est, habet in Scriptura peculiarem significationem: nam ubiq; significat statuere, decernere, definire, nunquam autem declarare, vt patet Act. 2. 4. 17. Rom. 8. Ephes. 1. & alibi. Nam cum dicitur Act. 2. *Hunc definito consilio, & præscientia traditum interemisistis.* habetur vox *ὡρισμένη ἐσλῆ*, & tamen certum est non significare declarationem, sed diuinam ordinationem. Similiter Rom. 8. *Quos prædestinavit hos vocauit* in Græco est *ὡροῦσιν*. quam vocem ne ipsi quidem aduersarij significare volunt, declarauit.

Et quoniam ordinatio, & definitio Dei non potest esse temporalis, sed æterna, ideo interpret noster videns Apostolum loqui de æterna destinatione, maluit vertere prædestinatum, quàm destinatum. Et sic legerunt omnes Latini etiam antiquissimi, vt Irenæus lib. 3. contra Valent. cap. 32. Hilarius lib. 7. de Trinit. Ambrosius, Sedulius, & alij in hunc locum Augustinus lib. de prædest. cap. 15. & in Ioan. tract. 105. Tertullianus lib. contra Praxeam legit, definitus, quod est idem cum nostro. Adde Concilium Toletanum XI. cap. 1. quod & legitur & exponit prædestinatus. Neque ratiuncula illa Caluini aliquid efficit: non enim id prædestinatum esse dicimus, vt verbum Dei sempiternum filius Dei esse inciperet, sed vt verbum Dei fieret homo, & proinde vt ille qui factus est Deo ex semine Dauid, vt Paulus loquitur, sit filius Dei. quod pulchrè explicant Augustinus & Concilium Toletanum.

QUARTVS locus est Rom. 1. in fine capituli, vbi habemus *Qui cum iustitiam Dei cognouissent, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, digni sunt morte, non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.* Hunc locum non solum Kemnitius, sed etiam Valla, Erasmus, Iacobus Faber, & alij corruptum esse volunt. Primò, quoniam Græcus textus ita habet. *οἵτινες τὸ δίκαιωμα τοῦ θεοῦ ἐπιγινώσκοντες ὅτι*

τὰ τοιαῦτα πρῶτον ἀξιολογῶντες εἰσὶν ἢ μόνον αὐτὰ ποιῶν ἄλλὰ καὶ συνευδοκῆσαι τοῖς πρῶτοις. Itaq; in nostro codice Latino sunt addita in primis illa, *non intellexerunt*, & deinde illud, *qui*, cū dicitur, *qui ea faciunt*, & *qui consentiunt*. Secundò, quia Chrysoſtomus, OEcumenius, Theophylactus exponunt, vt habent in Græco. Tertio, quia quod habetur in nostro textu videtur falsum, aut certè parum verisimile. Dicitur enim, *qui cū iustitiam Dei cognouissent, non intellexerūt, quoniam qui talia agunt, digni sunt morte*, &c. Nam si hoc non intellexerunt, quomodo iustitiam Dei cognouerunt? quæ est enim iustitia Dei, nisi vt qui malè agit, puniatur?

RESPONDEO, nostram lectionem omnino esse meliorem: nam secundum Græcam, sensus est, peius esse consentire malè agenti, quam malum agere: secundum Latinam, sensus est contrarius, peius esse malè agere, quàm consentire malè agentibus. At certè absolutè peius est malè agere, quàm consentire malè agenti. Quis enim neget peius esse occidere hominem, quàm tantum consentire vt occidatur, id est, permittere cū possis impedire? non enim hîc loquitur Apostolus de imperio, vel incitatione ad malum, sed de simplici consensu.

Igitur ad PRIMVM dico, nihil nos posse certi colligere in hac parte ex Græco fonte: nam varia est lectio in Græcis. Aliiter enim legit Origenes quam Chrysoſtomus, vt patet ex eorum commentariis; & OEcumenius annotat aliquos legisse, vt nos nunc legimus. Titelmannus quoque collat. 1. in epist. ad Rom. asserit se legisse in vestuto codice Græco manu scripto, illa verba ἢ συνῆκαν, id est, non intellexerunt.

Ad SECUNDVM opponimus auctores auctoribus: nam legunt vt nos habemus, & exponunt, CYPRIANVS lib. I. epist. 4. Ambrosius, Sedulius, Haymo, Anselmus, & alij Latini in hunc locum, Hesychius lib. 6. in Leuiticum, exponens c. 20. & Symachus Papa in Apologetico contra Anastasium Imperatorem.

Ad TERTIVM dico, id quod habetur in Græco potius videri falsum. Nam quod dicitur in Latino, *cū cognouissent iustitiam Dei*, non pugnat cum eo, quod sequitur, *non intellexerunt*.

lexerunt. Nam cùm dicit, *cùm cognouissent*, loquitur de the-
 orica cognitione: cùm dicit, non intellexerunt, loquitur de
 practica. Itaq; sensus est, cùm cognouissent veritatem, tamen
 propter affectus prauos excæcati, non potuerunt seriò
 persuadere sic esse agendum. Posset etiam dici, illud, *non in-*
tellexerunt, non referri ad illud, *quia qui talia agunt*, sed
 ad illud, *sed etiam qui consentiunt facientibus*. Est enim
 sensus, isti Philosophi ethnici cùm cognouissent vnum esse
 Deum, & proinde malum esse colere Iouem & Martem, &
 cetera falsa numina, non intellexerunt, non solùm hoc esse
 malum, quod turbæ faciebant, sed etiam esse malum conse-
 tire talibus, ac non eos admonere, & increpare: quod ipsi
 Philosophi faciebant.

QVINTVS locus est Rom. 4. vbi dicitur, Abraham non est
 seiuustificatum ex operibus. Cõqueritur enim Kemnitius nos
 addidisse, *legis*, vt possemus exponere locum illum de operi-
 bus legis illius, quæ ceteroniam præscribat. RESPONDEO,
 meram calumniam esse. Nam codices Latini, vel omnes, vel
 ferè omnes non habent illud, *legis*. Neque nos intelligimus
 locum illum de operibus legis veteris, sed de operibus factis
 viribus propriis. Adde, quod Ambrosius & in textu habet, *le-*
gis, & in comment. exponit de lege veteri. Non igitur Papiste
 locum istum, vt Kemnitius mentitur, corruerunt. Sed de hoc
 postea.

SEXTVS est Rom II. vbi legimus: *Si gratia, iam non ex o-*
peribus, alioquin gratia iam non est gratia. Calumniatur Kem-
 nitius nos detraxisse integram sententiam, nimirum, Si au-
 tem ex operibus, non amplius est gratia, alioqui opus iam nõ
 est opus. RESPONDEO, esse quidem in Græcis codicibus il-
 lam sententiam, & à Theophylacto explicari, tamen à nullis
 aliis agnoscitur: nam nec Origenes, nec Chrysostomus, nec Am-
 brosius, nec vlli alij explanatores huius loci, eius meminerunt:
 sed nec Augustinus qui frequentissimè hunc locum tractat,
 & præcipuè lib. 2. de bono perseuer. cap. 18. Immò & Erasmus
 in annotationibus ad hunc locum, reiecit hanc additionem
 tanquam superfluum. Quod certè satis esse deberet Kemni-
 tio, qui in eadem pagina remittit nos ad Erasmus, vt ab eo
 discamus errata vulgatæ editionis.

SEPTIMVS locus est Ephes. 5. *Sacramentum hoc magnum est.* Kemnitius enim docet malè versum esse Sacramentum, cum sit Græcè *μυστήριον*, atque ait id à nobis factum esse, vt possemus inde probare Matrimonium esse Sacramentum. RESPONDEO, idem esse mysterium Græcis, & Latinis Sacramentum; Græci enim cum de Sacramentis agunt, semper *μυστήρια* vocant. Et hunc locum Apostoli explicantes sancti Patres, Ambrosius, Hieronymus, & alij Latini semper vtuntur hac voce.

OCTAVVS locus est Ephes. 6. *Accipite armaturam Dei, et possitis resistere in die malo, & in omnibus perfectis stare.* Kemnitius vult hunc locum esse deprauatum, quia in Græco est, omnibus perfectis *ἀπαντα κατεργασάμενοι*, & sic exponunt Ambrosius, Hieronymus, Chrysostomus, & alij. RESPONDEO, sensum esse eundem, sed oportere illud, *perfectis*, coniungere cum voce, omnibus, non cum verbo, stare. Siquidem sensus Apostoli est, vt armemur ex omni parte spiritualibus armis, vt sic armati possimus in acie contra Diabolum, non cadere, sed stare. Dicitur igitur, accipite armaturam Dei, Græcè *πανοπλίαν*, id est, omnia arma, galeam, scutum, gladium, lorica, &c. vt in omnibus perfectis, id est, ab omni parte muniti, & armati, id est, præditi, & perfecti omnibus virtutibus, possitis stare contra Diabolum: siue, & est idem, vt omnibus perfectis, id est, cum omnia arma comparaueritis, & indueritis, tunc possitis stare, &c.

NONVS est Hebr. 9. *Ad multorum exhaurienda peccata.* Conqueritur Kemnitius, malè esse reddita Græca verba, nam *ἀναγχειν*, non est exhaurire, sed auferre. RESPONDEO, & hoc loco eundem sensum esse. Præterea videtur interpretis propriissimè vertisse: nam *ἀναφέρω* est propriè sursum ferre, efferre, educere. sicut ergo cum aqua, vel sordes educuntur ex aliqua sentina, dicuntur sordes exhauriri, ita etiam peccata, quæ Christus extulit, & eduxit ex profundo pectoris nostri; rectè dicuntur ab illo esse exhausta.

DECIMVS est Hebr. 13. *Talibus hostiis promeretur Deus.* Hic vult Kemnitius esse positum nomen meriti, quod in Græco non habetur. RESPONDEO, verbum Græcum

ἐναρε-

ἐυαρεστί τῷ ὁ θεός. significare propriè, delectatur Deus, sicut
 ut Erasmus vertit, placet Deo. Latine autem rectè dici, bene
 mereri de aliquo eum, qui facit rem illi gratam, nemo est qui
 nesciat. Sic ergo dixit noster interpret, his hostiis promere-
 tur Deus, id est, his hostiis res grata fit Deo, & bene meretur
 de Deo, qui illas offert. Accepit enim interpret mereri in pa-
 sua significatione.

VNDECIMVS est Iacobi 5. *Et alleviabit eum Dominus*
 Kemnitius dicit, nō bene redditum verbum Græcum ἐλαττειν
 & studiosè locum esse deprauatum, ut ex eo confirmarentur
 effectus Sacramenti Extreme vnctionis, cum nihil tale sonet
 verbum Græcum. RESPONDEO, nescire Kemnitium qui
 loquatur: nam verbum Græcum melius ostendit effectus Ex-
 tremæ vnctionis, quos Catholici in eo Sacramento agnos-
 cunt, quàm verbum Latinum. Catholici enim tres effectus
 attribuunt huic Sacramento. Vnum præcipuum quidem, scilicet
 communem aliis Sacramentis, videlicet, ut remittat peccata
 si quæ remanserint. Alterum proprium, huius Sacramenti, scilicet
 hominem in illo articulo temporis tristitia, & doloribus
 oppressum, & torpentem erigat, & exhilaret. Tertium ut
 interdum etiam corporaliter sanet.

Hos tres effectus, incipiendo à minus præcipuis describit
 ponit Iacob, his verbis: *Infirmatur quis in vobis, inducat
 Presbyteros Ecclesia, & erent super eum, ungentes eum oleo
 nomine Domini, & oratio fides saluabit infirmum, & alle-
 uabit eum Dominus, & si in peccatis fuerit, remittentur ei.*
 Effectum igitur huius Sacramenti secundum, ut hominem
 in articulo mortis tristitia, doloribus, tædationibus depre-
 sum, ac torpentem exhilaret, erigat, excitet, propriissime ex-
 primit verbum ἐλαττειν nimirum excito, erigo, &c.

DVODECIMVS est Ioannis 5. *Hæc scribo vobis, ut sciatis,
 quoniam vitam habetis æternam, qui creditis in nomine filij
 Dei.* Kemnitius dicit sententiam hanc esse mutilatam: nam
 in Græco sic habetur; *Hæc scribo vobis, qui creditis in no-
 mine filij Dei, ut sciatis, quoniam vitam æternam habetis, &
 ut credatis in nomine filij Dei.* RESPONDEO, non esse Lati-
 num codicem mutilum, sed Græcum redundantem, ut etiam
 suspicatur Erasmus in hunc locum, cuius tamen iudicio plu-
 rimum

rimum tribuere solet Kemnitius. Nam cum dictum sit: *Hæc scribo vobis, qui creditis in nomine filij Dei: quorsum additur, Et credatis in nomine filij Dei?* quid enim erat opus monere, vt facerent, quod iam fecerant? adde, quod etiam S. Beda legit, vt nos habemus.

CAPVT. XV.

De editionibus vulgaribus.

CONTROVERSA est inter Catholicos & hereticos, an oporteat, vel cettè expediat diuinarum Scripturarum vsum communem esse in lingua vulgari, & propria vniuscuiusq; regionis. Et quidem hæretici huius temporis omnes in eo conueniunt, vt oporteat Scripturas omnibus permittere, immò & tradere in sua lingua; & cum publicè leguntur, vel canuntur, vt in sacris officijs, id quoque fieri lingua propria & materna. Ita Brennius docet in confess. Wirtemberg. cap. de horis canonicis. Calvinus lib. 3. instit. cap. 20. §. 33. Kemnitius in exam. 4. sess. Concil. Trident. quod idem alij omnes re ipsa docent, dum passim vertunt Scripturas in linguam Germanicam, Gallicam, Anglicam, & iisdem linguis publicè Scripturas legunt & canunt.

At Catholica Christi Ecclesia non quidem prohibet omnino vulgares translationes, vt Kemnitius impudenter mentitur, (nam in indice librorum prohibitorum à Pio IV. edito, Reg. 4. videmus concedi lectionem eiusmodi librorum iis, qui vtiliter, & cum fructu ea vti possunt, id est, iis, qui facultatem ab ordinario obtinuerint) prohibetur tamen ne passim omnibus sine discrimine concedatur eiusmodi lectio, & ne in publico, & communi vsu Ecclesiæ, Scripturæ legantur vel canantur vulgaribus linguis, vt in Concil. Trident. sess. 22. cap. 8. & can. 9. statuitur: sed contenti simus illis tribus linguis, quas Dominus titulo crucis suæ honorauit Ioannis 19. & quæ omnium consensu antiquitate, amplitudine, & gravitate omnibus alijs præstant; ac demum quibus ipsi libri diuini ab auctoribus suis initio scripti fuerunt, hoc est, Hebræa, Græca, & Latina. De quibus ita loquitur S. Hilar. præfatione

in